

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3316/2565

นาย บ.โจทก์ สหกรณ์ออมทรัพย์ พ.จำเลย

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 16

ย่อ / หลักกฎหมาย

จำเลยจัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 การพิจารณาสิทธิของโจทก์ที่จะขอคืนเงินค่าหุ้นที่ได้ชำระไปแล้วจึงต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และข้อบังคับของจำเลยตลอดจนคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ โดยในเรื่องการจ่ายคืนค่าหุ้นนั้น แม้สหกรณ์แต่ละแห่งสามารถกำหนดในข้อบังคับของตนเองได้ตามมาตรา 34 (4) ประกอบมาตรา 43 (5) ก็ตาม แต่ทั้งนี้ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ยังคงตกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายทะเบียนสหกรณ์เพื่อให้กิจการสามารถดำเนินคล่องไปได้อย่างมั่นคงเพื่อประโยชน์ของสหกรณ์ เมื่อความปรากฏตามรายงานผลการตรวจสอบบัญชีว่า จำเลยมีผลการดำเนินงานขาดทุนสุทธิติดต่อกันเป็นเวลา 9 ปี มียอดขาดทุนสะสม 188,292,559.62 บาท มีหนี้สินหมุนเวียนสูงกว่ายอดรวมสินทรัพย์ 206,667,002.51 บาท อันต้องด้วยกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 278/2549 การที่จำเลยแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2557 จึงเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ดังกล่าวซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 16 (8) และมาตรา 22 (2) โดยเฉพาะคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ตามมาตรา 22 นี้ หากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมีโทษทางอาญาตามมาตรา 132 ข้อบังคับของจำเลยที่ได้มีการแก้ไขเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2557 จึงเป็นไปโดยชอบ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเรื่องการคืนเงินค่าหุ้นเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 278/2549 มิใช่คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ สสพ.288/2559 โจทก์เกษียณอายุปี 2558 และขอลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์จำเลยเมื่อปี 2559 อันเป็นเวลาภายหลังจากจำเลยแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับแล้ว สิทธิของโจทก์ที่จะขอคืนเงินค่าหุ้นจึงต้องตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับของจำเลยที่ใช้อยู่ในเวลาที่ขอลาออกจากการเป็นสมาชิก เงินค่าหุ้นมีลักษณะเป็นทุนของสหกรณ์ เมื่อสมาชิกจ่ายให้แก่สหกรณ์แล้วย่อมตกเป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งสหกรณ์สามารถนำไปดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน เช่น การให้กู้ ให้สินเชื่อ หรือให้ยืมทรัพย์สินได้ตามความในบทบัญญัติมาตรา 46 แห่ง พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 เงินสะสมทุนเรือนหุ้นจึงมิใช่เงินฝากหรือการฝากทรัพย์ที่สมาชิกมีสิทธิจะถอนคืนต้นเงินฝากได้เต็มจำนวน หากแต่ถือเป็นการลงทุนซึ่งสมาชิกมีโอกาสได้รับผลประโยชน์ตอบแทนตามสัดส่วนของการลงทุนในทางกลับกันหากผลการดำเนินงานขาดทุน การจ่ายคืนค่าหุ้นกรณีสมาชิกลาออกก็ต้องนำทุนเรือนหุ้นที่ชำระไปทั้งหมดมาคำนวณเพื่อให้เป็นมูลค่าปัจจุบันโดยสมาชิกต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนด้วย ดังนี้ หลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าหุ้นตามที่นายทะเบียนสหกรณ์ให้คำแนะนำไว้ท้ายคำสั่งนายทะเบียนที่ 278/2549 ซึ่งจำเลยได้นำมากำหนดไว้ในข้อบังคับจึงหาใช่เป็นการออกข้อบังคับไม่เป็นธรรม เมื่อปรากฏตามรายงานผลการตรวจสอบบัญชีของจำเลยสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2557 ว่า ข้อบังคับของจำเลยข้อที่ 44 กำหนดให้จำเลยชะลอการจ่ายคืนค่าหุ้นของสมาชิกที่ขาดจากการเป็นสมาชิกภาพแล้ว โดยจำเลยจะต้องคำนวณมูลค่าหุ้นจ่ายคืนให้เป็นปัจจุบันทุกปี และสหกรณ์จำเลยสามารถปิดงบการเงินประจำปีได้จนถึงปี 2557 ซึ่งมูลค่าต่อหุ้นของจำเลยมีมูลค่าติดลบ 32.35 บาท หลังจากนั้นจนถึงปี 2562 (ปีที่โจทก์ยื่นฟ้อง) ยังไม่สามารถ

ปิดงบการเงินประจำปีได้ เช่นนี้ แม้จำเลยจะประสบภาวะขาดทุนทำให้จำเลยไม่สามารถจ่ายคืนค่าหุ้นให้แก่โจทก์ที่พ้นจากสมาชิกภาพในเวลาทีโจทก์ขอคืนค่าหุ้นได้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้สิทธิของโจทก์ในกรณีนี้เป็นอันระงับสิ้นไปเลยทีเดียว เพราะหากภายหลังภายภาคหน้าสหกรณ์จำเลยสามารถแก้ไขภาวะขาดทุนสะสมได้แล้ว หรือสามารถจ่ายเงินค่าหุ้นได้เมื่อใด โจทก์ก็ยังมีสิทธิที่จะได้รับคืนเงินค่าหุ้นอยู่เมื่อนั้น จึงชอบที่จะให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะนำคดีมาฟ้องใหม่ได้

คำพิพากษา

โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยชำระเงิน 146,147 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ปี ของต้นเงิน 118,700 บาท นับถัดจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ จำเลยให้การขอให้ยกฟ้อง ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน 138,761.87 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ปี ของต้นเงิน 112,700 บาท นับถัดจากวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ 26 กันยายน 2562) จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ ให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 5,000 บาท จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้ยกฟ้อง ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลให้เป็นพับ โจทก์ฎีกา โดยได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงฟังได้ในชั้นนี้ตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์โดยไม่มีคู่ความฝ่ายใดโต้แย้งคัดค้านว่า โจทก์เป็นสมาชิกของจำเลยตั้งแต่ปี 2540 นับแต่วันเข้าเป็นสมาชิกจนถึงปี 2559 โจทก์ได้ชำระค่าหุ้นให้แก่จำเลยรวมเป็นเงิน 118,700 บาท โจทก์เกษียณอายุปี 2558 ต่อมาในปี 2559 โจทก์ลาออกจากการเป็นสมาชิกและขอคืนค่าหุ้นที่ชำระไปจำนวนดังกล่าว จำเลยไม่จ่ายคืนให้ เนื่องจากเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2549 นายทะเบียนสหกรณ์มีคำสั่งที่ 278/2549 ให้สหกรณ์กำหนดวิธีการจ่ายคืนค่าหุ้นในกรณีสหกรณ์ขาดทุนเกินทุนสำรองไว้ในข้อบังคับ กับให้คำแนะนำเรื่องแนวทางปฏิบัติในการจ่ายคืนค่าหุ้นกรณีสหกรณ์ขาดทุนสะสมโดยสหกรณ์จะต้องชะลอการจ่ายคืนค่าหุ้นแก่สมาชิกไว้ก่อนและจะต้องกำหนดแนวปฏิบัติในการจ่ายคืนค่าหุ้นโดยแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับให้สามารถจ่ายคืนค่าหุ้นแก่สมาชิกน้อยกว่ามูลค่าหุ้นเดิมได้ และสหกรณ์จะต้องคำนวณมูลค่าเงินค่าหุ้นจ่ายคืนต่อหุ้น ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เพื่อให้เป็นมูลค่าเงินค่าหุ้นจ่ายคืนต่อหุ้นปัจจุบัน จำเลยมีผลการดำเนินงานขาดทุนสะสมติดต่อกันเป็นเวลา 9 ปี และได้มีการคำนวณมูลค่าเงินค่าหุ้นของจำเลย ณ วันสิ้นปีทางบัญชีวันที่ 31 ธันวาคม 2557 จำเลยมีมูลค่าต่อหุ้นติดลบ 32.35 บาท ต่อมานายทะเบียนสหกรณ์มีคำสั่งให้จำเลยระงับการจ่ายคืนค่าหุ้นให้แก่สมาชิกที่ลาออกตามคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ สสพ.288/2559 ทั้งนี้จำเลยได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับตามคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ดังกล่าวข้างต้น เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2557 ตามรายงานผลการตรวจสอบบัญชีดังกล่าวหน้าที่ 3 คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า จำเลยจะต้องจ่ายคืนเงินค่าหุ้นจำนวน 112,700 บาท พร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือไม่ เห็นว่า จำเลยจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 การพิจารณาสิทธิของโจทก์ที่จะขอคืนเงินค่าหุ้นที่ได้ชำระไปแล้วจึงต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และข้อบังคับของจำเลยตลอดจนคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ โดยในเรื่องการจ่ายคืนค่าหุ้นนั้น แม้สหกรณ์แต่ละแห่งสามารถกำหนดในข้อบังคับของตนเองได้ตามมาตรา 34 (4) ประกอบมาตรา 43 (5) ก็ตาม แต่ทั้งนี้ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ยังคงตกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายทะเบียนสหกรณ์เพื่อให้กิจการสามารถดำเนินลุล่วงไปได้อย่างมั่นคงเพื่อประโยชน์ของสหกรณ์ เมื่อความปรากฏตามรายงานผลการตรวจสอบบัญชีว่า จำเลยมีผลการดำเนินงานขาดทุนสุทธิติดต่อกันเป็นเวลา 9 ปี มียอดขาดทุน

สะสม 188,292,559.62 บาท มีหนี้สินหมุนเวียนสูงกว่ายอดรวมสินทรัพย์ 206,667,002.51 บาท
อันต้องด้วยกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 278/2549 การที่จำเลยแก้ไข
เพิ่มเติมข้อบังคับเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2557 จึงเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งและ
คำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ดังกล่าวซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสหกรณ์
พ.ศ. 2542 มาตรา 16 (8) และมาตรา 22 (2) โดยเฉพาะคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ตามมาตรา
22 นี้ หากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมีโทษทางอาญาตามมาตรา 132 ข้อบังคับของจำเลยที่ได้มี
การแก้ไขเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2557 จึงเป็นไปโดยชอบ ที่โจทก์ฎีกาท่านองว่า คำสั่งนายทะเบียน
สหกรณ์ที่ สสพ. 288/2559 ออกภายหลังจากโจทก์เกษียณอายุ (เกษียณสิ้นเดือนกันยายน 2558)
แล้ว และกรณีไม่อาจใช้ข้อบังคับดังกล่าวให้มีผลย้อนหลังมาเป็นโทษแก่โจทก์ได้นั้น เห็นว่า การ
แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเรื่องการคืนเงินค่าหุ้นเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ที่
278/2549 มิใช่คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ สสพ.288/2559 ดังที่โจทก์ฎีกาไม่ โจทก์เกษียณอายุปี
2558 และขอลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์จำเลยเมื่อปี 2559 อันเป็นเวลาภายหลังจาก
จำเลยแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับแล้ว สิทธิของโจทก์ที่จะขอคืนเงินค่าหุ้นจึงต้องตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับ
ของจำเลยที่ใช้อยู่ในเวลาที่ขอลาออกจากการเป็นสมาชิก ส่วนที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยท่านองว่า การ
แก้ไขข้อบังคับของจำเลยไม่มีผลย้อนหลังไปกระทบสิทธิของโจทก์ในค่าหุ้นที่โจทก์ได้ชำระไปก่อน
วันที่ 10 ตุลาคม 2557 โดยจำเลยไม่จำต้องคืนเฉพาะเงินค่าหุ้นที่โจทก์ได้ชำระหลังวันที่ 10 ตุลาคม
2557 ดังที่โจทก์ประสงค์ให้บังคับตามนั้น เห็นว่า เงินค่าหุ้นมีลักษณะเป็นทุนของสหกรณ์ เมื่อ
สมาชิกจ่ายให้แก่สหกรณ์แล้วย่อมตกเป็นทุนของสหกรณ์ซึ่งสหกรณ์สามารถนำไปดำเนินการให้
เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน เช่น การให้กู้ ให้สินเชื่อ หรือให้ยืมทรัพย์สินได้ตามความใน
บทบัญญัติมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ เงินสะสมทุนเรือนหุ้นจึงมิใช่เงินฝากหรือการ
ฝากทรัพย์ที่สมาชิกมีสิทธิจะถอนคืนต้นเงินฝากได้เต็มจำนวน หากแต่ถือเป็นการลงทุนซึ่งสมาชิก
มีโอกาสได้รับผลประโยชน์ตอบแทนตามสัดส่วนของการลงทุน ในทางกลับกันหาก
ผลการดำเนินงานขาดทุน การจ่ายคืนค่าหุ้นกรณีสมาชิกลาออกก็ต้องนำทุนเรือนหุ้นที่ชำระไป
ทั้งหมดมาคำนวณเพื่อให้เป็นมูลค่าปัจจุบันโดยสมาชิกต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนด้วย ดังนี้
หลักเกณฑ์การคำนวณมูลค่าหุ้นตามที่นายทะเบียนสหกรณ์ให้คำแนะนำไว้ท้ายคำสั่งนายทะเบียน
ที่ 278/2549 ซึ่งจำเลยได้นำมากำหนดไว้ในข้อบังคับจึงหาใช่เป็นการออกข้อบังคับไม่เป็นธรรม
ดังที่โจทก์อ้างมาในฎีกาไม่ เมื่อปรากฏตามรายงานผลการตรวจสอบบัญชีของจำเลยสำหรับปี
สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2557 หน้าที่ 3 ว่า ข้อบังคับของจำเลยข้อที่ 44 กำหนดให้จำเลยชะลอการ
จ่ายคืนค่าหุ้นของสมาชิกที่ขาดจากการเป็นสมาชิกภาพแล้ว โดยจำเลยจะต้องคำนวณมูลค่าหุ้น
จ่ายคืนให้เป็นปัจจุบันทุกปี และตามคำเบิกความของนางสาวสุมนทนา พยานจำเลย ซึ่งเป็น
นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 2 มีหน้าที่
รับผิดชอบดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์ในองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ อันมีจำเลยรวมอยู่ด้วย
ได้ความว่า สหกรณ์จำเลยสามารถปิดงบการเงินประจำปีได้จนถึงปี 2557 ซึ่งมูลค่าต่อหุ้นของ
จำเลยมีมูลค่าติดลบ 32.35 บาท หลังจากนั้นจนถึงปี 2562 (ปีที่โจทก์ยื่นฟ้อง) ยังไม่สามารถปิด
งบการเงินประจำปีได้ เช่นนี้ แม้จำเลยจะประสบภาวะขาดทุนทำให้จำเลยไม่สามารถจ่ายคืนค่าหุ้น
ให้แก่โจทก์ที่พ้นจากสมาชิกภาพในเวลาที่โจทก์ขอคืนค่าหุ้นได้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้สิทธิของโจทก์
ในกรณีนี้เป็นอันระงับสิ้นไปเลยทีเดียว เพราะหากภายภาคหน้าสหกรณ์จำเลยสามารถแก้ไขภาวะ
ขาดทุนสะสมได้แล้ว หรือสามารถจ่ายเงินค่าหุ้นได้เมื่อใด โจทก์ก็ยังมีสิทธิที่จะได้รับคืนเงินค่าหุ้น

อยู่เมื่อนั้น จึงชอบที่จะให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์มานั้น ศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วยในผล ฎีกาของโจทก์ฟังไม่ขึ้น พิพากษายืน แต่ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคดีมาฟ้องใหม่ ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นฎีกาให้เป็นพับ

องค์คณะ

สวัสดี สุรพัฒนานันท์ · จักรกฤษณ์ อนันต์สุมชาติกุล · พงษ์ธร จันทรอุดม

ข้อความคำพิพากษาเป็นของศาลฎีกา · ที่มาของข้อมูล: deka.supremecourt.or.th · <https://www.thaideka.online/deka/3316/2565>